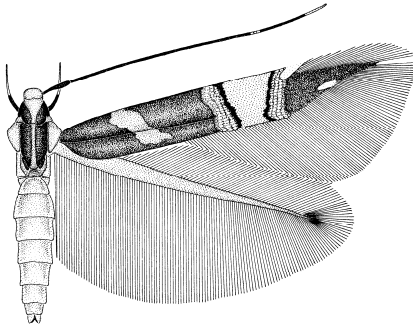

FRANJE

Jaargang 17 (34)

september 2014

ISSN: 1388-4409

**Mededelingen uit de Secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse
Entomologische Vereniging**

Colofon

Franje is het gezamenlijke contactorgaan van de secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt twee maal per jaar.

Logo: *Cosmopterix zieglerella* door Sjaak Koster

Redactie: Maurice Jansen.

Redactieadres: Maurice Jansen, Appelgaard 9, 4033 JA Lienden. Tel: 0344-603758 (privé), 0317-496821 (werk); e-mail: m.g.m.jansen@minlnv.nl (werk); mgmjansen@gmail.com (privé)

Bestuur sectie Snellen:

E-mail: snellen@nev.nl

voorzitter: Tymo Muus, Hogewal 137, 8331 WP Steenwijk 06-20358505.

secretaris: Camiel Doorenweerd, Voorschoterweg 27, 2235 TR Valkenburg (Zuid-Holland).

penningmeester: Remco Vos, Minstreelpad 79, 3766 BS Soest

lid: Violet Middelman Minstreelpad 79, 3766 BS Soest. Tel: 06-11268833

Bestuur sectie Ter Haar:

voorzitter: Siep Sinnema, Sparjeburd 29, 8409 CK Hemrik, tel: 0516-471222; e-mail: s.g.sinnema@online.nl

secretaris: Hans Groenewoud, Hatertseweg 620, 6535 ZZ Nijmegen, tel: 024-3541725; e-mail: groenewoud.en.devisser@gmail.com

penningmeester:

lid: Sandra Lamberts, Bergstraat 5, 6287 AK Eys; tel: 06-57104851; e-mail: sl.lavendel@gmail.com

lid: Gerrit Tuinstra, De Twee Gebroeders 214, 9207 CB Drachten. Tel. 0512-518246; e-mail: g.tuinstra14@gmail.com

Lidmaatschap voor leden van Snellen: € 9,- per jaar, bij voorkeur te voldoen op IBAN NL 77 INGB 0004 8011 04 , ten name van R.P. Vos te Soest onder vermelding van “Contributie Snellen” en het jaartal.

Foreign members can pay their subscription of € 9,- yearly at the international banking account number (IBAN) NL 77 INGB 0004 8011 04 - R.P. Vos in Soest, The Netherlands. Remark by the payment; 'Snellen' and the year. Concerning the costs, please inform at your bank.

Lidmaatschap voor leden van Ter Haar: € 12,- per jaar,

IBAN-nummer: NL 36 INGB 0004 3165 51.t.n.v. sectie Ter Haar, IJmuiden.

Website NEV: www.nev.nl.

website Ter Haar: www.sectieterhaar.com

Kopij kan worden ingediend tot zeven weken voorafgaand aan de eerste van de twee bijeenkomsten. Langere stukken kunnen worden ingediend na overleg met de redacteur.

INHOUD

Camiel Doorenweerd

Verslag bijeenkomst Sectie Snellen op 5 april 2014 te Schoonrewoerd..... 34

Hans Groenewoud

Verslag van de bijeenkomst van de Sectie Ter Haar op 22 februari 2014 te Schoonrewoerd..... 43

Violet Middelman en Remco Vos

Vlinderweekend Snellen en Ter Haar 27-29 juni 2014 57

Programma volgende bijeenkomst sectie Snellen 59

Programma volgende bijeenkomst sectie Ter Haar 60

Verslag bijeenkomst Sectie Snellen op 5 april 2014 te Schoonrewoerd.

Camiel Doorenweerd

Aanwezig: Ben van As, Camiel Doorenweerd (notulist.), Willem Ellis, Cees Gielis, Ab Goutbeek, Frans Groenen, Harry Groenink, Bert Groothedde, Carel ten Ham, Hans Huisman, Maurice Jansen, Klaas Kaag, Maja de Keijzer, Violet Middelman, Tymo Muus, Charles Naves, Erik van Nieukerken, Grace Nijland, Marja van der Straten, Barry Teunissen, Zoë Vanstraelen, Remco Vos, Wolfgang Wittland, Hugo van der Wolf, Steve Wullaert, Kees Zwakhals, Jaap Zwier. Als gast is aanwezig Dirk de Haan.

Afmeldingen: Willy en Jurate De Prins, Arnold Schreurs, Janny Sinnema, Chris Snyers, Alrik Hoven, Jan Scheffers, Sjaak Koster, John van Roosmalen.

Huishoudelijk deel

Opening

Welkom. Eddy Vermandel is 's ochtends aanwezig in de kleine zaal met een selectie van de entomologische spullen die op www.vermandel.com worden aangeboden. Als nieuwe leden kunnen we melden: Zoë Vanstraelen uit Genk (BE), Alrik Hoven, Hans Donner, Arnold Wijker, Stieneke Bontsema en Dave van der Spoel. Dit brengt ons op 79 leden. Agenda aanvulling: na het financieel verslag komt er nog informatie over de zomere excursie. Daarna zal de bestuursverkiezing plaatsvinden, waarna, bij instemming, direct de bestuurswisseling zal plaatsvinden.

Verslag vorige bijeenkomst

De afgelopen Franje was de eerste digitale versie, met enkel voor diegenen die dat expliciet hebben aangegeven een papieren versie. Bij volgende bijeenkomsten zal het verslag met de beamer geprojecteerd worden zodat iedereen de bespreking kan volgen.

blz 6: het financieel overzicht 2013 is per ongeluk opgenomen in het verslag. Dit is niet aan de orde geweest, maar komt straks.

blz 8: de trema in ideeën hoort op de laatste e.

Het verslag is hierbij vastgesteld.

Bestuursmededelingen

Berichten van enkele Snellen leden:

- Jaap van Vuure heeft een kaart gestuurd en schrijft "dat hij z'n best doet de draad van het leven weer op te pakken, maar dat dat nog steeds moeite kost. Het vlinderen heeft hij helemaal achter zich gelaten en zijn collectie is ondergebracht bij Naturalis. Hij houdt zich nu bezig met zijn andere hobby, kunstgeschiedenis, en verheugt zich op de zomer om lekker te fietsen in Zeeland. Jaap doet de hartelijke groeten aan alle bekenden."

- Jacques Wolschrijn: Heeft uitgebreide mail gestuurd, waaruit de voorzitter het volgende mag melden: “Hij heeft een zware periode in het privéleven achter de rug en heeft zich daarom de afgelopen twee jaar volledig teruggetrokken en als een kluizenaar geleefd en zich volledig met de vlinders bezig gehouden. Daardoor kwam hij in 2013 tot 11.700 waarnemingen (normaal 10.000 per jaar) verdeeld over 1020 soorten (normaal 1000), die allemaal zijn doorgegeven aan Rob de Vos en Willem Ellis. Daarnaast heeft hij ruim 1000 vlinders/motten geprepareerd, waaronder zeer interessante soorten, die deels ter beoordeling naar Joop Kuchlein en Arnold Schreurs zijn gegaan. Binnenkort wordt hij tachtig jaar en treft voorbereidingen om zijn collectie, kasten, boeken, materialen over te dragen aan de NEV.” Gezien wat Jacques heeft meegemaakt verwacht de voorzitter dat hij een bezoekje van oude bekenden zeer op prijs zal stellen.
- Jurate en Willy de Prins: zijn momenteel in Ghana op verzamelreis. Echter, Willy meldde tevens, dat we ze in de toekomst niet veel meer zullen zien bij Snellen, want Jurate heeft de positie van ‘Curator voor de Microlepidoptera’ aanvaard bij het Natural History Museum in Londen waarvoor ze 1 juli naar Engeland verhuizen. Bij dezen willen wij Jurate van harte feliciteren met deze mooie aanstelling. Willy zelf is met pensioen en gaat zich nu nog meer wijden aan de databases en websites www.gracillariidae.net en www.afromoths.net. Dat werk gaat hij in Londen voortzetten en verwacht daar ook de status van gastmedewerker te krijgen. Jaap Zwier vult nog aan, dat Willy en Jurate hun huis in België aanhouden, en vooral Willy nog regelmatig terug zal komen.
- Barry: achterstallige contributiebetalingen. Vier personen reageren niet: kent iemand ze cq de situatie? G. Koopman blijkt helaas te zijn overleden, dit was op het waarneming.nl forum gemeld. Voor B. Meelman, M. van Stiphout en F. de Wilde wordt de leden gevraagd of zij deze mensen kunnen bereiken.
- Er hebben zich geen kandidaten gemeld voor vertegenwoordiging van de sectie Snellen in de Werkgroep VlinderFaunistiek (WVF) ter vervanging van Frans Groenen, die statutair moet aftreden. Ondertussen is gebleken dat de WVF overweegt de vertegenwoordiging anders in te gaan vullen. Dit punt komt terug op de volgende vergadering.
- Cees Gielis doet verslag van de cursus genitaalpreparaten maken. Er waren vijftien enthousiaste deelnemers, leden van zowel Snellen als Ter Haar, en Cees heeft na afloop gehoord dat de deelnemers na de cursus ook daadwerkelijk zelf aan de slag zijn gegaan. Verder heeft hij begrepen dat er nog steeds vraag is naar een dergelijke cursus, ook buiten de secties. Cees stelt voor om komende herfst of winter, samen met Tymo, weer een cursus te organiseren.
- Het werd al even genoemd, Franje nummer 33 is digitaal verschenen, met enkel voor diegenen die dat hebben aangegeven een papieren variant. De voorzitter vraagt of de digitale Franje is bevallen, en of de papieren versies op de juiste adressen zijn beland. De zaal antwoordt instemmend, er zijn geen bezwaren. De volgende Franje zal dus op eenzelfde wijze verschijnen.
- Mededelingen uit het NEV besturenberaad:

De NEV heeft bijna een overeenkomst rond met Naturalis, waarin onder andere afspraken worden gemaakt over het werken in de collectie door NEV-leden en over het plaatsen van de NEV-bibliotheek. De volledige bibliotheek komt in beheer bij Naturalis en komt zoveel mogelijk op één locatie te staan, te weten aan de Darwinweg (Leiden) in hetzelfde gebouw als de collectie. Mogelijk zal een kleiner deel in het Pesthuis worden neergezet. Documenten die elektronisch benaderbaar zijn, worden mogelijk wel op afstand geplaatst. Ontdubbeling gebeurt eventueel alleen nog door Naturalis zelf en dan in hun eigen literatuurbestand. Het gebruik van de NEV-bibliotheek door NEV leden blijft ongewijzigd, kosteloos; kopieën moeten uiteraard wel betaald (blijven) worden. Tevens mogen NEV-leden kosteloos werken uit Naturalis bibliotheek lenen. De openingstijden van de bibliotheek worden in ieder geval op werkdagen tijdens kantooruren en daarnaast ook regelmatig op zaterdagen (wordt nog nader ingevuld). Streeftijd is om in de loop van april de bibliotheek weer toegankelijk te hebben. Aanvulling door Erik van Nieukerken: de overeenkomst is in principe rond en aankomende week [ed: 17 april] wordt het voorstel op de Algemene ledenvergadering van de NEV ter accordering voorgelegd. De bibliotheek op de Darwinweg heeft al ruimte gemaakt, zodra alles rond is kan de inhuizing snel plaatsvinden. Buiten de doordeeweekse openingstijden wijst Erik op de maandelijkse zaterdagopenstelling van de collectie, die waarschijnlijk ook voor de bibliotheek zal gelden.

Naturalis heeft subsidie gekregen, afkomstig van de FES-gelden (aardgas-baten) om natuurtijdschriften digitaal beschikbaar te maken. Naast Entomologische Berichten wordt daarbij ook specifiek gedacht aan uitgaves van de afdelingen en secties, zoals Franje. De nieuwe Franjes zijn al digitaal, maar we kunnen dus ook oudere edities laten digitaliseren. Ze zullen daarbij volledig doorzoekbaar worden. Consequentie is dat ze openbaar toegankelijk worden, dus ook voor niet-Snellen- en Ter Haar-leden. Een punt om rekening mee te houden is de afbeeldingen die in Franje verschenen zijn waar mogelijk copyright rechten op liggen, maar er wordt ingeschat dat dit geen groot probleem zal zijn. Het merendeel van onze 'oudere' Franjes is al digitaal beschikbaar als PDF, of kunnen dat nog gemaakt worden, maar deze zijn gewoon gescand, waardoor ze niet doorzoekbaar zijn (Noot redactie: de jaargangen vanaf 2001 zijn wel doorzoekbaar, de drie jaargangen daarvoor niet).

Vraag aan de leden: willen wij Naturalis onze oude Franjes laten digitaliseren en deze, samen met de nieuwe Franjes, openbaar beschikbaar stellen via Naturalis. Hierop ontstaat enige discussie. Franje is in principe al voor niet-leden beschikbaar, omdat ze in bibliotheken te vinden is. Men vraagt zich af of de digitalisering nodig is, of het iets oplevert. Hierop wordt geopperd dat onze zuiderburen de informatie zeker interessant zullen vinden, en dat er door het digitaliseren veel 'verborgen' faunistische informatie zoekbaar, en daardoor beschikbaar zal worden. Tevens maakt het digitaal beschikbaar stellen het makkelijker om er naar te verwijzen. De consensus is dat het digitaliseren een goed idee is, we wachten het precieze voorstel af en het punt komt terug op de volgende vergadering. Er wordt nog even gevraagd of dit aanbod ook geldt voor Schubnieuws, dat vóór het bestaan van Franje door Rob de Vos werd samengesteld, deze discussie wordt echter doorverwezen naar Rob de Vos.

De vernieuwing van de NEV-website is vorig jaar overgedragen aan een professioneel bedrijf. Tevens is er een nieuwe beheerder binnen de NEV gevonden. De nieuwe website zal per afdeling en sectie een eigen pagina krijgen, waarbij per afdeling/sectie één persoon toegang krijgt om de inhoud te onderhouden. Wel wil de NEV voor iedere afdeling en sectie een standaard startpagina-indeling om een consistent beeld te behouden, maar daarbuiten kan iedere sectie naar eigen inzicht de zaak indelen en vullen. De bedoeling is dat de nieuwe indeling rond de zomer gereed zal zijn.

- Er is een nieuw actiegroepje binnen de NEV opgestaan dat zich gaat bezighouden met het werven van jongeren. Hiervoor is ook een actieplan beschikbaar. Trekker van dit geheel is Astra Ooms.
- Ontwikkeling van Klasse. Versie 2.0 wordt momenteel getest en zal in de loop van 2014 gereed zijn. Deze versie is als upgrade kosteloos beschikbaar voor mensen die al een licentie hebben. Anders kan een licentie via de NEV worden aangeschaft.
- Naar aanleiding van de vele veranderingen daar overweegt het NEV bestuur om bij de aanstaande NEV-herfstbijeenkomst Naturalis te bezoeken.
- Volgende NEV Besturenberaad: 14 februari 2015.

Volgende vergaderdata Snellen: 1 november 2014 en 28 februari 2015;

Deadline inleveren kopij incl. verslagen faunistische mededelingen: 17 augustus 2014.

Financieel verslag

Hoewel het financiële verslag al in Franje 33 terecht was gekomen, licht Barry het nu toe. Er waren geen bijzonderheden, alleen vielen de kosten voor Franje wat hoog uit. Als de leden met een achterstallige contributie deze alsnog voldoen ronden we het jaar af op 190 euro in de plus, zo niet, dan 10 euro in de min. De vergadering gaat akkoord met dit overzicht.

Zomerexcursie 2014: 27 t/m 29 juni

Violet en Remco vertellen aan de hand van een presentatie wat de leden kunnen verwachten bij de excursie van 2014 in de omgeving Soest en Baarn. In de accommodatie, het natuurvrienden NIVON-Koos Vorrinkhuis in Lage Vuursche, zijn 20 tweepersoonskamers beschikbaar en een woonkamer die niet door andere gasten gebruikt zal worden. Daarnaast zijn er dichtbij campingplaatsen beschikbaar. De gebieden die bezocht kunnen worden zijn:

- Kasteel Groeneveld (Baarn),
- Stulpheide (Baarn), Pijnenburg/De Wiek (Soest),
- De Stompert (Soest)
- De voormalige vliegbasis Soesterberg.

Vrijdag 27 juni is de aankomst en eerste vlinderavond, zaterdag en zondag overdag kunnen de gebieden bezocht worden en zaterdagavond kan er naar hartelust gevlienderd worden. De kosten voor de overnachtingen bedragen 40 euro per persoon, het diner op zaterdagavond (excl. drankjes) bedraagt 25 euro en het ontbijt zal op ongeveer 15 euro uitkomen. De aanmeldingsformulieren worden zo spoedig mogelijk rondgestuurd [ed: het aanmeldingsformulier is inmiddels verstuurd naar alle leden, aanmelden vóór 15 mei 2014].

Vanuit de zaal wordt opgemerkt dat het weekend samenvalt met de nationale nachtvlinder-nacht. Dit kon niet voorkomen worden en is enigszins ongelukkig, maar kan ook gezien worden als een kans om de lokale bevolking van Soest en Baarn wat van het vlinderwerk te laten zien.

Bestuursverkiezingen

Na de oproep tijdens de afgelopen herfstvergadering hebben zich vier kandidaten gemeld voor het bestuur. Verkiesbaar hebben zich gesteld voor de volgende functies:

Tymo Muus:	voorzitter
Camiel Doorenweerd:	secretaris
Remco Vos:	penningmeester
Violet Middelman:	algemeen bestuurslid

Er hebben zich geen tegenkandidaten gemeld. Het zittende bestuur kan zich voorstellen, dat men bedenkingen heeft tegen het wisselen van het voltallige bestuur als geheel. Alle zittende bestuursleden hebben echter al eerder aangegeven te willen stoppen; voorts hebben de kandidaten aangegeven met z'n vieren het nieuwe bestuur te willen vormen. Het zittende bestuur ziet geen grote bezwaren in deze voltallige bestuurswisseling. Marja en Steve blijven uiteraard voorlopig beschikbaar voor het nieuwe bestuur als er vragen zijn.

De leden wordt gevraagd of er bezwaren zijn tegen de nieuwe bestuursamenstelling. Er worden geen bezwaren geuit, waarmee de kandidaten worden aangesteld als het nieuwe bestuur. De bestuurswissel voltrekt zich direct hierna, maar eerst spreekt de zittende voorzitter haar dank uit aan Barry en Steve voor de fijne samenwerking en hun zeer enthousiaste inzet. Barry heeft zich zeer goed gekweten van zijn financiële taak van vooral het 'opschonen' van wanbetalers. Steve heeft altijd zeer prompt een verslag samengesteld en de ledenlijst goed bijgehouden. Beiden worden zeer bedankt. Voor de voorzitter betekent dit dat na acht jaar het stokje overdragen mag worden. Ze geeft aan dat ze als 'broekie' is begonnen en, in afwisselend de functie van voorzitter en secretaris, geprobeerd heeft naar eer en geweten de kar te trekken. Ze heeft het met plezier gedaan en geeft aan Snellen een fijne club te vinden met zeer veel kundige mensen, die graag bereid zijn hun kennis met elkaar te delen. Ze spreekt de hoop uit dat dit in de toekomst zo mag blijven. Tot slot wil ze iedereen bedanken voor hun steun en medewerking en voor het in haar gestelde vertrouwen. Hierna nodigt ze het nieuwe bestuur uit achter de tafel plaats te nemen en vindt de bestuurswisseling officieel plaats. Het nieuwe bestuur neemt enthousiast plaats en schuift een extra stoel aan voor de extra bestuurspositie.

De nieuwe voorzitter, Tymo Muus, neemt het woord en bedankt de leden van het vorige bestuur persoonlijk, en tegelijkertijd voorzien de overige leden van het nieuwe bestuur het vorige bestuur van bloemen en wijn. De voorzitter kan zich nog heugen dat Frans Groenen destijds moeite had om iemand te vinden die het penningmeesterschap op zich wilde nemen. Uiteindelijk was Barry, als ex boswachter van Natuurmonumenten, de redder in nood en nam het werk op zich. De sectie en de leden zijn Barry zeer dankbaar zijn voor wat hij gedaan heeft. Steve: ineens was daar de vlotte en energieke Belg die al gauw zo enthousiast was dat hij in een Nederlands bestuur wilde stappen, heel dapper. Het was ook een strategische zet met betrekking tot de ledenlijst, want mede dankzij Steve hebben we

een aantal gezellige zuiderburen als aanwinst. Met Steve's passie voor bladmineerders zit het wel goed, de website Bladmineerders.be ziet er grandioos uit en we hopen zowel van Steve als van de website hier bij deze sectie nog veel te mogen horen. Marja: zomaar ineens was daar een vrouw die Snellen leidde. En dat was alweer in 2007, zeven jaar geleden. Eerst als voorzitter zonder secretaris, daarna met Cees Gielis tijdelijk als voorzitter en Marja als secretaris, nu dus alweer een tijdje voorzitter. Marja's enthousiasme en gedrevenheid was aanstekelijk, en ondanks dat ze af en toe zei alleen bekend te zijn met de PD soorten heeft ze toch vaak laten zien dat er wel veel meer kennis aanwezig was over micro's. De meeste mensen zullen de mooie bijdrage over het determineren van rupsen niet zijn vergeten, en dat ging toch echt verder dan alleen PD soorten. We hopen ook in de toekomst weer eens een dergelijk praatje mee te maken om het enthousiasme voor rupsen verder aan te wakkeren. Ook kon Marja vanuit de mentaliteit van onderzoeker regelmatig kritische vragen stellen of aanvullingen geven op praatjes, dingen die ons allemaal alert hielden. Waarvoor dank, en een applaus.

Rondvraag

- De voorzitter meldt dat aanmelden voor de 8e microlepidoptera.nl midweekexcursie mogelijk is. De excursie zal plaatsvinden in het Nationaal Park Dwingelderveld, van 21 t/m 25 juli 2014. Meer informatie op: <http://excursie.microlepidoptera.nl>
- Ben van As heeft enkele gedroogde bladmineers van *Ectoedemia quinquella* (Bedell) meegenomen, zodat mensen het zoekbeeld in zich op kunnen nemen. Ben van As en Jan Scheffers zijn nog steeds de voornaamste aandragers van nieuwe vindplaatsen van *E. quinquella*, ook andere mensen zijn meer dan welkom om later dit jaar naar de soort, die zich aan het uitbreiden is, op zoek te gaan.
- Jaap Zwier vraagt aan het nieuwe bestuur wat voor plannen zij heeft. Het bestuur gaat hier nu nog niet al te ver op in, dit zal in een volgende vergadering aan bod komen als de plannen wat verder uitgekristalliseerd zijn. Wel is duidelijk dat het bestuur ziet dat er veel kennis en nieuwe interesse is in Nederland voor kleine vlinders, maar dat deze twee elkaar niet altijd weten te vinden. Het zou mooi zijn als we die dichterbij elkaar weten te brengen. Een technisch aspect van de wisseling: de contributie werd tot op heden aan Barry betaald, op een rekening die op Barry's naam persoonlijk staat. Er kan nu al contant betaald worden bij de nieuwe penningmeester, Remco Vos, en zodra er meer bekend is zal er gecommuniceerd worden naar welk bankrekeningnummer contributie overgemaakt kan worden.
- Cees Gielis vraagt of er mensen zijn met goede foto's van rupsen van vedermotten (Pterophoridae), en of deze met hem gedeeld kunnen worden. Cees werkt samen met Bengt Bengtsson in Zweden aan een boek over deze familie. Er is nog een tekort aan fotomateriaal. Het gaat niet om een nieuw deel van de NationalNyckeln, deze serie krijgt geen subsidie meer, maar gezien de auteurs zal het wel van vergelijkbare hoogstaande kwaliteit worden.

Faunistische mededelingen

Willem Ellis

Willem heeft op basis van de gegevens in *Noctua* de regionale verschillen geanalyseerd in voor- en achteruitgang van de Nederlandse vlinder in de laatste 30 jaar. Daarbij is gebruik gemaakt van de indeling in 167 landschappen in de Atlas van Nederland, die door de WVF is gedigitaliseerd en gekoppeld aan *Noctua*. Op basis van uurhokken, de landschappen en 16 landschapsgroepen is per soort een vergelijking gemaakt tussen het aantal exemplaren waargenomen in de perioden 1984-1998 en 1999-2013, in vergelijking tot het aantal waarnemingsdagen dat de soort in die periode actief was. Als score per soort en regio is de logaritme van de G-waarde genomen.

De analyse per landschapsgroep laat zien dat er over de hele linie een grote dynamiek is: de meeste soorten vertonen in verscheidene landschapsgroep een significante af- of toename (fig. 12). Daarbij valt op dat op de zandgronden er overwegend achteruitgang is, terwijl in de polders vaak een vooruitgang optreedt.

Een meer gedetailleerde analyse van de duinen bij Castricum (fig. 11) toont een verrassende achteruitgang van *Tyria jacobaeae* (Linnaeus) en *Tortrix viridana* Linnaeus. Intrigerend nog is een sterke achteruitgang van *Noctua pronuba* (Linnaeus), maar tegelijk een vooruitgang van *Xestia c-nigrum* (Linnaeus). Ook de achteruitgang van *Eilema complana* (Linnaeus), en vooruitgang van *E. sororcula* (Hufnagel) vraagt om nader onderzoek.

Marja van der Straten

Marja kreeg in augustus 2013 vijftien rupsen (fig. 2.) ter determinatie van een Belgische teler uit Rijkevorsel, die er schade van ondervond in zijn buitenteelt van bamboe, specifiek op soorten van de genera *Phyllostachys* en *Fargesia*. Het betrof rupsen uit de familie Crambidae, maar van een voor haar onbekende soort, dus werden ze in kweek gezet. Tevens werd een rups moleculair onderzocht, waaruit geen match met een soort kwam; de hoogste overeenkomsten, 92- 93%, waren met het genus *Circobotys* Butler en *Sinibotys everonalis* (Walker). Dit bevestigde het idee dat het een niet-Europese soort zou kunnen zijn. In oktober kwamen de eerste adulten uit. Websites en literatuur leverden zeker vijf soorten Crambidae op die in Azië op bamboe voorkomen, maar geen van allen bleek deze de soort uit België te zijn. Tijdens de herfstbijeenkomenst had Marja de adulten laten zien aan enkele Snellen-leden en die gaven aan, dat het in ieder geval niet een Nederlandse of Belgische soort was en waarschijnlijk zelfs niet eens een soort uit Europa.

Aangezien Marja met websites en beschikbare literatuur niet verder kwam, heeft ze de adulten opgestuurd naar Alma Solis, de Pyraloidea specialist van het Smithsonian Museum in Washington. Alma kende de soort evenmin en heeft een genitaalpreparaat gemaakt, dat wees in de richting van het genus *Vittabotys* Munroe & Mutuura. Ondertussen had Marja weer 'plaatjes gekeken' op internet en op de website www.jpmoth.org en haar oog viel ditmaal op een plaatje van een soort die er sterk op leek. Het betrof *Sinibotys butleri* (South). Verder zoeken met deze naam leverde plaatjes op van de Japanse website Geocities, die zeer goed overeenkwamen met de uitgekweekte adulten (fig. 1). Ook werd

op beide websites gemeld, dat de rupsen van deze soort leven op bamboe. Op aanraden van Alma Solis heeft Marja toen contact opgenomen met Houhun Li van de Nankai University in Tianjin, China. Deze bevestigde dat het inderdaad de soort *Sinibotys butleri* betrof, hoewel hij enigszins twijfelde, omdat de soort zo ver van het bekende verspreidingsgebied was aangetroffen. Nu vinden we dat bij de NVWA (voorheen PD) niet zo vreemd, omdat we weten hoeveel plantaardig materiaal over de wereld verslept wordt en hoeveel uitheemse soorten we daarin aantreffen bij de inspecties.

Nadat de identiteit eindelijk bekend was heeft Marja een zogenaamde quick-scan gemaakt, om het risico van deze exoot op vestiging en schade in te schatten. De soort komt van oorsprong uit zuidoost China en is in 2007 voor het eerst gemeld in Japan; beide gebieden hebben een wat warmer klimaat. De zeer weinige informatie die er is over deze soort, geeft aan dat er in ieder geval een generatie adulten is in juni en dat in augustus ook nog wel enkele exemplaren worden aangetroffen. Info over schade is er niet; er wordt alleen gemeld dat de soort voorkomt op bamboe (zonder aanduiding van wetenschappelijke genusnamen). Marja verwacht overigens dat schade bij eventuele vestiging in Europa mee zal vallen, omdat er waarschijnlijk hooguit twee generaties per jaar ontwikkelen en bamboeplanten erg groot worden en dus wel wat vraat kunnen verdragen. Vraag blijft natuurlijk, hoe deze Aziatische soort in België terecht is gekomen, omdat de teler verklaart zelf nooit plantmateriaal uit Azië te hebben gehaald. Wel gaf hij aan, dat hun planten in Spanje buiten overwinteren, waarna ze in het voorjaar weer terugkomen naar België om daar buiten verder ter groeien. Het is dus niet uit te sluiten dat de rupsen mee zijn gekomen uit Spanje.

Een klimaatvergelijking met het bekende verspreidingsgebied in Azië duidt erop dat de soort zich in Europa alleen in wat warmere gebieden zou kunnen vestigen. Tijdens de kweek bij de NVWA bleek echter, dat zes nog levende en niet verpopte rupsen eind oktober in een soort winterrust waren gegaan: de volgroeide rupsen sponnen zich in in een zeer dichte cocon tussen de bladeren. In maart werd hierin een eerste pop vastgesteld, waaruit eind maart de adult kwam (de kweek heeft plaatsgevonden bij 25°C, en heeft in december ca. 10 dagen bij een temperatuur tussen 0 en 10°C gestaan). Op dit moment (5 april 2014) zijn nog drie rupsen in de cocon in leven. Een en ander wijst op een vorm van winterrust, die het wellicht mogelijk maakt dat de soort toch in koelere klimaten zou kunnen overleven.

De teler heeft aangegeven dat ze momenteel geen rupsen meer ziet. Marja is erg benieuwd of ze echt verdwenen is, of dat zich toch weer een nieuwe Aziatische exoot heeft gevestigd. Ze roept daarom de Snellenleden op uit te kijken naar deze goed herkenbare soort, waarvan de Japanse literatuur meldt, dat ze zeer goed op licht komt. De teler van de bamboe zit in Rijkvorsel, slechts 10–15 km verwijderd van Zundert en Baarle-Nassau.

Erik van Nieukerken

Erik begint door de aanwezigen weer eens te wijzen op het bestaan van de Societas Europaea Lepidopterologica (SEL): de Europese vlindervereniging. Deze vereniging organiseert elke twee jaar een congres en geeft het tijdschrift *Nota Lepidopterologica* uit.

Het tijdschrift, in het kort "Nota" is sinds kort overgegaan op een nieuwe uitgever, Pensoft, met nieuwe afspraken over publicatiekosten. SEL leden kunnen gratis in Nota publiceren tot een bepaald maximum aantal pagina's per jaar. De publicaties in Nota zijn open-access, in kleur, alle taxonomische gegevens worden in de juiste internationale databases geplaatst, Pensoft ondersteunt eventuele PR en er kunnen 'on-demand' exemplaren geprint worden.

De presentatie van Erik gaat niet over Nepticulidae, waar Erik zich voornamelijk mee bezighoudt, maar over een andere familie waarvan de rupsen mineren: Heliozelidae. Het verhaal is een Nederlandse versie van de presentatie op het SEL congres afgelopen jaar en vertelt over bijzondere incidentele ontdekkingen met taxonomische consequenties, nieuwe inzichten in de afbakening van het geslacht *Antispila*, maar ook over het evolutionaire ontstaan van deze familie in relatie tot de waardplanten, waarbij Vitaceae (Wijnstokfamilie) voor de hele Heliozelidae-familie belangrijk blijken. Hieronder volgt de korte Engelse samenvatting:

Heliozelidae phylogeny and hostplant relationships

A new phylogeny of Heliozelidae is presented, based on four genes (COI, COII, 28S, Histon3) and ca 52 taxa. We recognise three main clades: Heliozela, a core *Antispila* s. str. and a large clade of species with reduced venation, comprising the small genera *Holocacista*, *Antispilina* and *Coptodisca* and a number of misplaced *Antispila* species. *Holocacista* and *Antispilina*, previously monotypic, are enlarged. *Holocacista* is mainly African-Asian, with some representatives in Europe and South America, and feeds mainly on Vitaceae and Rubiaceae, but also some other families. *Antispilina* is restricted to Polygonaceae in Europe and East Asia. The North American "*Antispila*" *ampelopsifoliella* group, feeding on Vitaceae and Hydrangeaceae, is paraphyletic with regard to the also American *Coptodisca*, or in some analyses polyphyletic. *Coptodisca* species feed on a wide range of trees. Core *Antispila* feed mainly on Cornaceae and Vitaceae and *Heliozela* on trees in the Fagales and Myrtaceae. Recent problems of invading North American species in Italy, and a native South African species shifting to grapevine, underline the importance of a thorough knowledge of a family where Vitaceae as hostplant are a recurrent theme.

Tymo Muus

Tymo laat, om de resterende tijd nog op te vullen, een foto zien van een van zijn recente ontdekkingen uit de Amsterdamse collectie, nu thans in Naturalis. Het gaat daarbij om een enigszins grote en afgevlogen *Glyphipterix* een parelmot (Glyphipterigidae), die nieuw is voor de fauna, waar spoedig nog iets uitvoeriger over geschreven zal worden.

Verslag van de bijeenkomst van de sectie Ter Haar op 22 februari 2014 te Schoonrewoerd

Hans Groenewoud

Aanwezig

Ben van As, Gerard Bergsma, Frits Bink, Stieneke Bontsema, Anton Cox, Willem Ellis, Maarten Eysker, Maurice Franssen, Ab Goutbeek, Mathilde Groenendijk, Hans Groenewoud, Bert Grootthedde, Carel ten Ham, Alrik Hoven, Hans Huisman, Maurice Jansen, Trees Kaizer, Maja de Keijzer, Sandra Lamberts, Jippe van der Meulen, Violet Middelman, Frans Post, Marcel Prick, Karel Rijdsdijk, Peter Rooij, Andy Saunders, Jan Scheffers, J. Schipperen, Jannie Sinnema, Siep Sinnema, Piet van Son, Joke Stuurman-Huitema, Henk Stuurman, Gerrit Tuinstra, Ruud Vis, Jeroen Voogd, Remco Vos, Arnold Wijker, Cun Wijnen, Kees Zwakhals

Afwezig met bericht van verhindering:

Henk Bunjes, Dick Groenendijk, Ties Huigens, Willem Oosterhof, Lothar Rutten, Rob de Vos, Jaap Zwier.

Opening van de vergadering door de voorzitter:

Siep Sinnema heet iedereen welkom op deze voorjaarsbijeenkomst van Ter Haar.

Notulen van de vorige bijeenkomst (2 november 2014)

Tekstueel: Geen opmerkingen. Naar aanleiding van bestuursmededeling 6: Er komt geen ervaringslijst van Ter Haar leden. Het verslag is bij deze vastgesteld.

Diverse bestuursmededelingen:

- Siep wijst erop dat er de nodige trammelant is geweest om de Franje op tijd klaar te krijgen. We moeten er met zijn allen voor zorgen dat de gegevens voor Franje (verslagen van vergaderingen en faunistische mededelingen) op tijd bij Maurice Jansen worden aangeleverd. Zeg binnen een paar weken. De secretaris zal na een maand een herinneringsmail sturen naar degenen die dan nog geen verslag van hun faunistische mededeling hebben opgestuurd. Komt daar geen reactie op dan wordt er een beknopte beschrijving van de mededeling door de secretaris opgesteld, die in de Franje wordt opgenomen.
- Verslag kascommissie: zie bijlage. De vergadering keurt het financieel jaarverslag goed op basis van het positieve advies van de kascommissie.
- Maja de Keijzer wordt als nieuw lid gekozen voor de kascommissie, als vervanger van aftredend lid Willem Ellis. De nieuwe commissie bestaat nu dus uit Ruud Vis en Maja de Keijzer.
- Continuering bestuurstermijn: Eind 2013 liep de bestuurstermijn van Gerrit Tuinstra af. Gerrit is stilzwijgend doorgedaan voor de volgende drie jaar en daar zijn we allemaal erg blij mee.

- Flyer Sandra Lamberts: In het kader van de ledenwerving heeft Sandra een flyer gemaakt van de sectie Ter Haar. De folder zal worden uitgereikt bij gelegenheden als de Landelijke Vlinderdag en op een aantal plaatsen tijdens de Nationale Nachtvlindernacht.
- Besturenraad NEV. Mededelingen van Siep n.a.v. besturenraad NEV:
 - a. De NEV bibliotheek is nu te vinden in Naturalis.
 - b. NEV leden kunnen gebruik maken van de boeken van NEV én van de boeken van Naturalis. In de loop van april moet alles toegankelijk zijn.
 - c. Het is de bedoeling dat alle bladen (tijdschriften) in de loop der tijd worden gedigitaliseerd en beschikbaar worden gesteld op internet. Ook Franje zal dan dus openbaar worden en via internet toegankelijk.
 - d. Website NEV. Er wordt nog hard gewerkt aan de nieuwe website van de NEV. Iedere sectie zal dan ook de mogelijkheid krijgen zijn eigen stuk te beheren. Voor Ter Haar zal de Hans Groenewoud dat gaan doen. Er komt dan ook een link naar onze eigen website.

Excursie 2014 in de omgeving van Baarn en Soest

Violet en Remco geven een korte presentatie over de komende Snellen Ter Haar excursie. Deze wordt gehouden van 27t/m29 juni in de omgeving van Baarn en Soest. De overnachtingslocatie is het Koos Vorrinkhuis in Lage Vuursche.

De kosten bedragen 40 euro per persoon voor de overnachting, 25 euro per persoon voor het diner en 15 euro per persoon voor het ontbijt en de lunch. Diner vindt plaats in het Koos Vorrinkhuis. Er kunnen vijf gebieden worden geïnventariseerd:

- Kasteel Groeneveld (Staatsbosbeheer)
- Stulpheide (Staatsbosbeheer)
- Pijnenburg / de Wiek (Particulier)
- De Stompert (Defensie)
- De voormalig vliegbasis Soesterberg (Defensie)

De verwachtingen zijn hoog gespannen. Nu maar hopen op goed weer. Willem Ellis biedt nog aan om een lijst van al in Noctua bekende soorten te maken op basis van de kilometercoördinaten van de te onderzoeken gebieden.

Jaarlijsten

Naar aanleiding van de grafieken die Willem Ellis heeft gemaakt voor het verslag van de excursie in het NHD (over de late vliegtijd en de prestatie van de soorten in 2013) kwam het idee naar boven dat het toch wel goed zou zijn om jaarlijks weer een verslag te maken voor de macro's. Ties Huigens en Jippe van der Meulen van De Vlinderstichting willen, in samenwerking met Willem Ellis, zich hier wel voor inzetten. Het zal dan waarschijnlijk om een verslag op Vlindernet en in het blad Vlinders gaan, niet een artikel in EB. Een andere opzet/insteek dus dan jarenlang het geval is geweest. Het idee wordt met instemming door de Ter Haar-leden ontvangen. Er wordt opgemerkt dat Tymo Muus bezig is met een dergelijke lijst voor de micro's.

Zie <http://www.vlindernet.nl/vlindersalgemeen.php?id=351>

Fig. 1. *Sinibotys butleri* adult mannetje.
Foto: M. van der Straten. © NVWA.

Fig. 2. L4-rups van *Sinibotys butleri* op bamboe-
blad. Foto: M. van der Straten. © NVWA.

Fig 3. *Xanthia ruticilla*, vroege eikenuil,
Bloedbergduin, 13 iii.2012.
Foto: Jan Scheffers.

Fig. 4. *Mormo maura*, zwart weeskind.
Heerlen 3.viii.2011. Foto: Marcel Prick.

Fig. 5. Buurten bij Louis en Sylvia.
Foto: Remco Vos.

Fig. 6. Foto: Remco Vos.

Fig. 7. Tijd voor een excursie over
natuurgebied De Stulp (SBB), met
uitleg over cultuurhistorie en
waterhuishouding.
Foto: Remco Vos.

Fig. 8. Een rups van *Saturnia pavonia*,
kleine nachtpauwoog - hield een deel
van de groep even op.
Foto: Remco Vos.

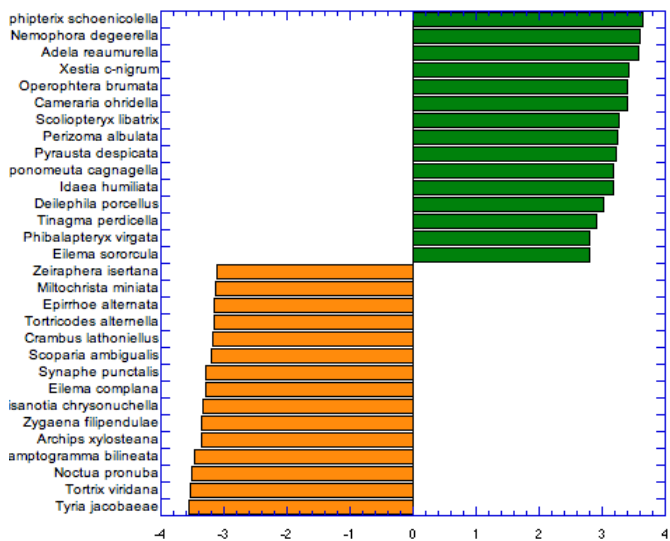

Fig. 9. Op het Slangenkruid *Echium
vulgare* zaten tientallen exemplaren
van *Tinagma ocnerosomella*, de
dwerglepelmot, een zeldzame soort die
eigenlijk alleen maar aan de kust
voorkomt.
Foto: Remco Vos.

Fig. 10. Excursie De Stulp
Foto: Remco Vos

de duinen tussen Wijk aan Zee en Groet: de extremen

alle micro's bijeen

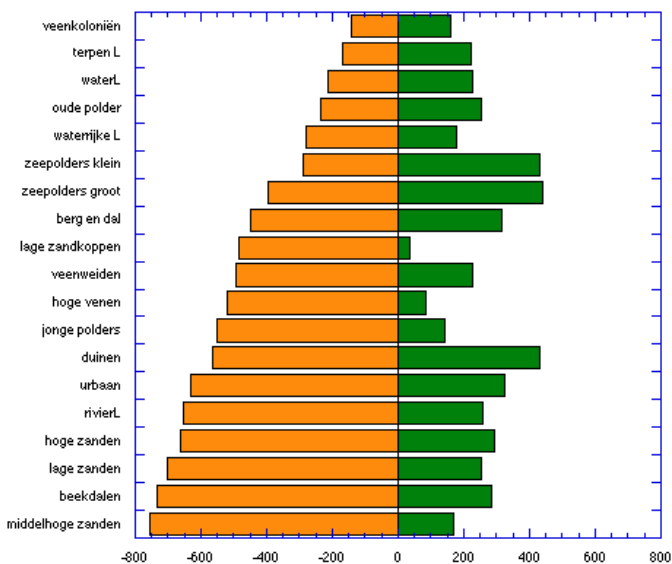

Fig. 11. Boven: voor- en achteruitgang van een aantal vlindersoorten in de duinen tussen Wijk aan Zee en Groet. Fig. 12. Onder: voor- en achteruitgang per landschapsgroep van alle microlepidoptera gezamenlijk.

Voortgang website Ter Haar

Hans Groenewoud beschrijft de stand van zaken rond de eigen website. Omdat de gratis provider toch wat beperkte mogelijkheden biedt en we ook graag een logische naam voor de site willen hebben, heeft het bestuur besloten over te stappen op een betaalde service. De kosten zijn behoorlijk (Ongeveer 45 euro per jaar) maar we hebben dan ook onbeperkte opslagruimte en zeer grote bandbreedte. De naam is nu: www.sectieterhaar.com. Kunnen we er in de toekomst ook nog een internationale site van maken, mochten we dat willen. Hans beschrijft dat de overgang van de oude (gratis provider) naar de nieuwe (betaalde) locatie niet geheel zonder slag of staat is verlopen, maar de nieuwe site is nu volledig operationeel en de oude definitief afgesloten.

Rondvraag

Maurice Franssen vraagt namens Rob de Vos om *Mythimna pallens* (Linnaeus), bleke grasuil en *Mythimna flavicolor* (Barrett), pseudo-bleke grasuil, extra in de gaten te gaan houden. Het vermoeden bestaat dat er de nodige *M. flavicolor*'s te vinden zijn die voor *M. pallens* worden uitgemaakt. Het liefst elke *M. pallens* verzamelen of fotograferen en laten bestuderen.

Er wordt nog eens extra opgemerkt om de Vlinderstichting te vragen om de flyers van Ter Haar ook uit te delen tijdens de Nationale Nachtvlindernacht.

Volgende bijeenkomst: Zaterdag 11 oktober 2014.

Verlag van de kascommissie van de Sectie Ter Haar over het boekjaar 2013

De kascommissie bestond uit de leden Willem Ellis en Ruud Vis. Op 13 januari 2014 ontving de kascommissie van de penningmeester Mathilde Groenendijk een overzicht van het financieel jaarverslag met alle onderliggende transacties, de scans van de bankafschriften en betalingsbewijzen als mede de begroting 2014.

De leden van de kascommissie hebben ieder afzonderlijk de toegestuurde stukken bestudeerd. De door hen gestelde vragen zijn door de penningmeester van duidelijke antwoorden voorzien. Het eindsaldo kas ad 34,90 euro werd niet 'fysiek' door de kascommissie vastgesteld.

De kascommissie heeft de penningmeester gecompimenteerd voor haar zorgvuldige documentatie.

De kascommissie stelt de ledenvergadering van Ter Haar voor om het financiële jaarverslag goed te keuren en de penningmeester te dechargeren voor het gevoerde financiële beleid over 2013.

Amsterdam/Dordrecht, 9 februari 2014

Willem N. Ellis en Ruud Vis

Faunistische mededelingen

Frits Bink

Frits geeft een uitgebreide dia presentatie met bijzonderheden over zijn nieuwe boek 'Dagvlinders in de Benelux'. Een uitgebreide beschrijving van zijn filosofie over het boek is al te vinden in de vorige Franje (najaar 2013).

Gerrit Tuinstra

Het voorjaar van 2013 was slecht voor het inventariseren van nachtvlinders, qua weersomstandigheden. En het leek dat zelfs tot ver in het vlinderseizoen en niet alleen bij het vroege voorjaar te blijven. Was 2013 uiteindelijk echt een slecht jaar? Mijn conclusie is: nee, maar het seizoen kwam gewoon slecht en laat op gang! Ik laat aan de hand van eigen waarnemingsdata iets zien over het seizoen 2013 in vergelijking met de jaren 2009 t/m 2012.

In eerste instantie laat ik de data zien waarop ik met licht gevangen heb. De data per maand en per jaar worden gegeven en op iedere datum het aantal waargenomen soorten macro-nachtvlinders. In totaal gaat het om 157 avonden en nachten waarop met licht gevangen werd. Naar verhouding werd in 2010 wat minder vaak en in 2013 juist wat vaker met licht gevangen. Vervolgens worden in staafdiagrammen per jaar de aantallen soorten per avond/nacht gepresenteerd. In eerste instantie voor de jaren 2009 t/m 2012. Tevens wordt daarin de periode aangegeven waarin de meeste soorten werden waargenomen, ruwweg de avonden/nachten met 60 of meer soorten macro-nachtvlinders. Vervolgens wordt daarna de situatie van 2013 getoond.

De beste periode, dus de periode waarin 60 of meer macro-nachtvlindersoorten per avond waargenomen werden, valt voor de jaren 2009 t/m 2012 tussen ± 22 mei en 20 augustus. Voor 2013 ligt de beste periode tussen ± 9 juni en 8 september, dus ruim twee weken later. Tevens worden een aantal opvallende pieken en dalen in de grafieken aangestipt zoals de vangst van 103 soorten, zeer vroeg in het seizoen, op 30.v.2011. Ook de vangst van een uitzonderlijk groot aantal soorten juist vrij laat in het seizoen, 126 soorten op 9.viii.2013. In 2013 waren er vier avonden met meer dan 120 soorten macro-nachtvlinders. Eerder kwam ik eigenlijk nooit op dat aantal per avond. Daarnaast nog een aantal avonden met lage aantallen door regen en/of harde wind, of een keer een avond op de Afsluitdijk. En een behoorlijk verschil tussen de eerste en tweede avond van de Ter Haar-Snellen excursie in de Noord Hollandse duinen in 2013. Op de eerste avond 130 soorten op het laken en op de tweede 73! De eerste avond was een hele goede, met ideale omstandigheden. Op de tweede avond was het kouder en kwam er grondmist opzetten.

Vervolgens heb ik nog een aantal grafieken laten zien met het gemiddeld aantal exemplaren per avond. Verdeeld over de verschillende jaren, maar ook over de seizoenen (voorjaar/zomer/najaar). Over het gehele jaar bekeken lag 2013 op het gemiddelde van de periode 2009-2013. In 2009 en 2010 werden wat lagere aantallen gevangen, in 2011 en 2012 juist wat hogere aantallen. Met de grafieken per seizoen werd aangetoond dat het aantal exemplaren in het voorjaar van 2013 beduidend kleiner was dan het gemiddelde en alle andere jaren. De zomer en het najaar scoorden hoger dan het gemiddelde over de vijf

jaren. Alleen 2012 was in deze seizoenen beter, als het gaat om het aantal exemplaren. Tot slot nog een plaat met diverse afbeeldingen van bijzondere soorten in 2013. Maar die heb ik al tijdens de vorige bijeenkomst laten zien. Kortom, 2013 was uiteindelijk geen slecht seizoen, maar het kwam pas laat op gang.

Frans Post (korte samenvatting door Hans Groenewoud)

Frans Post heeft geïnventariseerd op welke tijden van de nacht bepaalde soorten vliegen. Het vermoeden bestaat natuurlijk al lang dat bepaalde soorten vroeg op de avond en anderen later in de nacht vliegen, maar dat is nog nooit echt goed uitgezocht. Hiervan is alleen een goed beeld te krijgen door alle exemplaren die op het laken komen te vangen en het tijdstip van vangen te noteren. Door ze weg te vangen voorkom je dubbelstellingen.

Op deze manier is ook te achterhalen dat mannetjes en vrouwtjes vaak op verschillende tijdstippen vliegen. Als voorbeeld noemt Frans *Ennomos erosaria* (Denis & Schiffermüller), een soort die gebonden is aan vochtige rijke loofbossen en die pas begint te vliegen na half twee 's nachts.

Met behulp van deze intensieve telmethode krijg je ook een precies beeld van de aantallen vlinders die in een nacht op de lamp afkomen. Dat blijken ook in Nederland indrukwekkende aantallen te zijn. Zo kwamen er op 9.viii.2013 in de Peel, 4333 vlinders op de lamp, waarvan 3173 *Pelosia muscerda*'s en 1160 exemplaren van andere soorten.

Dan nog een mededeling gewijd aan *Eupithecia pusillata*, de jeneverbesdwergspanner. Deze soort is gevonden in de Campina. Op die plek staan slechts vijf jeneverbesstruiken. Tot 30 km in de omtrek zijn geen andere struiken te vinden. De mannetjes blijven bij de voedselplant en de vrouwtjes vliegen weg. Je krijgt dan ook voornamelijk vrouwtjes op licht. Dat lijkt trouwens algemeen voor de *Eupithecia*'s te gelden: voornamelijk vrouwtjes op licht en bijna geen mannetjes. Uiteraard kent Frans nu ook de tijden waarop *E. pusillata* vliegt: van een kwartier voor het donker is tot ongeveer een uur en een kwartier nadat het donker is geworden.

Jan Scheffers

Xanthia ruticilla (Esper) (= *Spudaea ruticilla*) of de vroege eikenuil (fig. 3) is een nachtvlinder die in Nederland vooral in de duinen voorkomt en lokaal op de zandgronden in het binnenland (Waring & Townsend, 2006: veldgids Nachtvinders). Op Vlindernet.nl wordt zelfs gesteld dat de soort bedreigd is. Vooral in het binnenland lijkt het slecht te gaan. In het Bloedbergduin bij Monster dat een onderdeel is van het duingebied Solleveld gaat het de soort voorsnog voor de wind. In het voorjaar van 2013 heb ik in de vliegtijd (eind februari tot in mei) niet geteld, maar in het voorjaar van 2012 heb ik er veel gezien, het hoogste aantal op één telavond was toen 342 *ruticilla*'s.

Onder habitat wordt in deze bronnen "warme droge plaatsen in bosachtig gebied" gemeld. Warm en droog kan het wel zijn in het Bloedbergduin, maar het is er bepaald niet bosachtig. Er is open duin met hier en daar wat struikbegroeiing van onder andere zomereik (*Quercus robur*). Verspreid over het hele gebied staan slechts enkele groepjes wat hoger opgeschoten bomen die aan een bosje doen denken.

In het overige deel van het duingebied Solleveld is op ruim één kilometer afstand wel vorming van open bos of bosachtig gebied. Ook daar heb ik meerdere malen gezocht naar *X. ruticilla* maar tot nu toe niet gevonden. Dus of het dan klopt dat de vlinder vliegt in bosachtig gebied weet ik niet, dat gaat in ieder geval niet op voor het duin bij Monster.

Iets anders over de vroege eikenuil...of kan die naam nu niet meer want ik neem de soort de laatste jaren regelmatig waar in het najaar van oktober tot en met december. Willem Ellis stuurde mij in een reactie een lijstje met alle waarnemingen buiten de voor de soort normale vliegtijd, in totaal tien waarnemingen. De oudste waarneming is van 1918. Vijf van de tien waarnemingen zijn van mij afkomstig. Van de overige vijf waarnemingen zijn er twee die ik eigenlijk meer zie als laatkomers in het voorjaar, beide zijn gedaan in de maand juni, resp. in 1918 en in 1976. Aangezien de vlinder tot in mei zijn normale vliegperiode heeft zou dat kunnen. Blijven er naast mijn waarnemingen slechts drie andere waarnemingen over die echt als najaarsvangst bestempeld kunnen worden. Één waarneming is van 13 september 2010, een heel vroege waarneming, maar dat kan, er zijn meer overwintersaars die in september verschijnen, de andere twee zijn van november.

Waarnemingen van de vroege eikenuil (*Xanthia ruticilla* (Esper)) buiten de normale vliegtijd met achtereenvolgens de vindplaats, provincie, waarnemer en datum van waarnemen. Deze gegevens zijn gegenereerd uit Noctua met dank aan Willem Ellis.

Schovenhorst Putten, Gelderland, J.Th. Oudemans, 18.vi.1918

Brielle, Zuid-Holland, Wim Koopmans, 8.vi.1976

Brielle, Zuid-Holland, Peter Rooij, 4.xi.1984

Landschotsche Heide, Noord-Brabant, C.J. de Jong, 23.xi.1992

Hoogeberg Texel, Noord-Holland, Eline Reydon, 13.ix.2010

Bloedbergduin Monster, Zuid-Holland, Jan Scheffers, 27.xi.2006; 27.x.2011; 22.xii.2011; 8.xi.2013; 9.xii.2013

Frans Post merkt naar aanleiding van de mededeling dat *X. ruticilla* tegenwoordig ook regelmatig in het najaar wordt gezien op dat ook de *Orthosia*'s in principe echte voorjaarsuilen zijn, maar dat ook zij de laatste tijd regelmatig in het najaar worden gezien. Het lijkt erop dat ook bij die soorten een aantal poppen al in het najaar uitkomt en daarmee overeenkomstig gedrag vertonen.

Jeroen Voogd

Jeroen geeft opmerkingen over enige soorten (Korte samenvatting van de presentatie door Hans Groenewoud)

Endromis versicolora (Linnaeus), gevlamde vlinder

Deze soort komt veel voor in het gebied waar Jeroen inventariseert, ondermeer de Planken Wambuis. Je kunt echter een rechte lijn door het gebied trekken, waarvan de soort ten zuiden wel voorkomt en ten noorden niet. Scheiding van grondsoorten. Het overlippen van de poppen is een regelmatig verschijnsel bij *E. versicolora*. Het blijkt echter vooral bij de vrouwtjes voor te komen. De rupsen zijn alleen te vinden op ruwe berk (*Betula pendula*). *Sabra harpagula* (Esper), linde-eenstaart

Coscinia striata (Linnaeus), geel grasbeertje. Rupsen van deze soort zijn te vinden op pollen buntgras (*Corynephorus canescens*).

Nederlandse naamgeving

Jeroen wijst op de inconsistentie in de Nederlandse naamgeving. Zo zouden bijvoorbeeld alle *Cucculia*'s in het Nederlands monnik moeten heten. Het streven moet toch zijn om dit zo consequent mogelijk te doen.

Natuurbeleid

Jeroen constateert dat het beheer van natuurgebieden vaak zeer star gebeurt. Zo worden in veel natuurgebieden vaak alle kleine jonge eikjes in één keer gerooid om gebieden open te houden. Veel soorten zijn echter afhankelijk van de aanwezigheid van jonge eikjes en een dergelijke rigoreuze aanpak zou wel eens verantwoordelijk kunnen zijn voor de afname van diverse soorten.

Willem Ellis

Willem geeft een terugblik op de vlinderfauna in 2013, zoals Noctua het zag. Hoewel een klein aantal soorten bovengemiddeld gepresteerd heeft, is het beeld over fauna als geheel zorgwekkend, met een gemiddelde prestatie in 2013 van -0.3. Dat strookt niet goed met het algemene gevoel dat 2013 een “goed jaar” was. De verklaring is misschien het contrast met 2012, dat door de verregende zomer als een bijzonder “slecht” jaar werd ervaren. Het is de bedoeling dat een uitgebreider bespreking van het reilen en zeilen van de vlinderfauna in 2013 zal verschijnen op Vlindernet, te schrijven door Ties Huigens, Jippe van de Meulen en Willem zelf. (Zie ook de opmerkingen onder het kopje ‘Jaarlijsten’ in het verslag van de najaarsbijeenkomst van Ter Haar).

Marcel Prick: Vlinders in tuin Douve Weien (Heerlen) 1978-2014

Sinds 1978 heeft Marcel vlinders verzameld en geteld in zijn tuin die gelegen is in Douve Weien, een groene wijk te Heerlen. De tuin ligt in Heerlen Zuid. Op enkele honderden meters afstand bevinden zich naar het oosten toe het Caumerbeekdal, naar het westen toe het Geleenbeekdal en naar het zuiden toe het Imstenraderbos. Op twee km afstand bevindt zich het natuureservaat de Putberg, een rijk hellingbos. Van 1978 tot en met 1995 werd ongeveer 25 keer per jaar met laken en lamp (HPL 125 Watt of ML 250 Watt) gevangen. Vanaf 2007 heeft hij ieder jaar met een lichtval (HPL 125 Watt) gedurende ongeveer 300 nachten per jaar gevangen. Vanaf 2011 heeft hij gedurende de hele herfst, winter en het voorjaar op zeer vele avonden met smeer gevangen.

Soorten waargenomen van 1978 tot 1995, maar daarna niet meer

Cilix glaucata (Scopoli), witte eenstaart, 28.viii.1982 en 8.ix.1982, één exemplaar. De rups leeft op sleedoorn (*Prunus spinosa*), meidoorn (*Crataegus*) en fruitbomen. De soort komt voor in Limburg en aan de kust. De soort gaat achteruit en heeft twee generaties.

Agrotis trux (Hübner), zuidelijke worteluil, 28.ix.1986, één exemplaar. Dit was destijds een nieuwe soort voor Nederland. Daarna is er nog een waarneming uit 1993 van Haamstede. Het is een soort van droge steppeachtige gebieden.

Rhyacia simulans (Hufnagel), bruine grasuil, 22.viii.1979, één exemplaar. Een soort van ruige graslanden en wilde tuinen, vooral ten westen van de lijn Bergen op Zoom – Assen.

Polia bombycina (Hufnagel), bruine heide-uil, 6.vii.1987, één exemplaar. Deze soort van de zandgronden en duinen is ernstig bedreigd, de rups leeft van, kruidachtige planten In 2009 één vlinder te Walem op licht door Willem Steenge.

Lithophane semibrunnea (Haworth), bruine essenuil, 4.iv.1985, één exemplaar. De vlinder komt verspreid over het hele land voor, echter bijna steeds in een enkel exemplaar.

Xanthia gilvago (Denis & Schiffenmüller), iepengouduil, 6.ix.1983 en 26.ix.1983, telkens één exemplaar. Deze soort komt verspreid over het land voor, maar er zijn duidelijk minder waarnemingen ten zuiden van de lijn Bergen op Zoom–Enschede.

Hyppa rectilinea (Esper), zwartstreepuil, 24.vi.1983, één exemplaar. Er zijn slechts drie waarnemingen na 1980 bekend. Het is een ernstig bedreigde soort van moerasachtige gebieden. Als waardplanten worden genoemd wilg (*Salix*), braam (*Rubus spec.*), framboos (*Rubus idaeus*) en bosbes (*Vaccinium*). De laatste waarneming stamt uit 2010 van Epe op de Veluwe.

Bryophila (= *Cryphia*) *raptricula* (Denis & Schiffenmüller), donkere korstmosuil, 10.vii.1981-14.vii.1986, 14 exemplaren. Vooral bekend van stedelijk gebied ten zuiden van de lijn Amsterdam Zwolle en vooral Limburg. Ook deze soort is ernstig bedreigd.

Laspeyria flexula (Denis & Schiffermüller), bruine sikkeluil, 23.vii.1986-2.vii.1986, vijf exemplaren. De vlinder gaat achteruit en is bedreigd. Korstmossen vormen het voedsel van de rups. Komt voor in bossen, struwelen en parken langs de oostgrens en vooral Limburg.

Minoa murinata (Scopoli), bruin spannertje, 8.viii.1988, één exemplaar. Een zeer zeldzame soort van vooral Zuid-Limburg. Er zijn geen recente waarnemingen, Cipreswolfsmelk (*Euphorbia cyparissias*) is de waardplant. Te vinden langs bosranden en op zonnige plekken in het bos.

Eupithecia pusillata (Denis & Schiffermüller), jeneverbesdwergspanner, 24.viii.1989, één exemplaar. Een zeldzame en bedreigde soort van jeneverbes (*Juniperus communis*) die dus ook in tuinen kan worden aangetroffen. De vlinder komt niet in het westen van ons land voor.

Bijzondere soorten voor het eerst vanaf 2007 waargenomen

Euplagia quadripunctaria (Poda), spaanse vlag, 5.viii.2011-23.viii.2013, 18 exemplaren. Deze soort schuift vanuit Zuid-Limburg geleidelijk op naar het noorden. Buiten Limburg zijn er echter nog nauwelijks waarnemingen.

Lithosia quadra (Linnaeus), viervlakvlinder, 23.vi.2007 en 12.ix.2011, telkens één ex. Dit is een trekvlinder die verspreid over het land wordt gezien.

Thaumetopoea processionea (Linnaeus), eikenprocessierups, 11.viii.2007-14.viii.2013, 39 exemplaren. De vlinder heeft zich enorm uitgebreid, maar uit Noord-Holland, Friesland en Groningen zijn slechts weinig waarnemingen bekend.

Cymatophorina diluta (Denis & Schiffenmüller), eiken-orvlinder, 3.x.2012, één exemplaar. Een soort van oude loofbossen met volgroeide eiken (*Quercus*) in het oosten (Overijssel en Achterhoek) en het oosten van Zuid-Limburg.

Mythimna vitellina (Hübner), zuidelijke grasuil, 18.vi.2007, één exemplaar. Deze trekvlinder wordt vooral in Zeeland gezien en niet boven de lijn Haarlem–Venlo.

Hecatera dysodea (Denis Schiffermüller), kompassla-uil, 30.vi.2009, één exemplaar. Een soort van wegbermen, ruderaal terreinen en volkstuinten, maar niet voorkomend in de noordoostelijke provincies. Deze soort wordt als rups veel vaker waargenomen.

Lithophane socia (Hufnagel), geelbruine houtuil, 9.iii.2012, één exemplaar. Loofbomen vormen de waardplanten van deze zeer zeldzame soort die vooral in de zuidelijke helft van ons land wordt gezien. Marcel heeft de vlinder ook waargenomen in het Holsetter- en Kerperbosch en op de Putberg.

Lithophane ornitopus (Hufnagel), lichtgrijze uil, 28.x.2008, 7.xi.2011 en 2.iii.2012, telkens één exemplaar. Vooral een soort van Zuid-Limburg en Midden-Limburg. Daarbuiten is hij zeer zeldzaam. Eik (*Quercus*) is de waardplant.

Griposia aprilina (Linnaeus), diana-uil, 21.x.2013 en 23.x.2013, telkens één exemplaar. Deze soort is vooral van de Veluwe en Friesland bekend. De laatste jaren echter ook in Zuid-Limburg op verschillende plekken waargenomen. Kannerberg, Keutenberg, Margraten, Kerperbos, Vijlenerbos, Bovenste Bos, Putberg, Heerlen. Vroeger ook bij Weert waargenomen. Hij komt niet in het westen voor met uitzondering van het Noord-Hollands duingebied.

Dryobotodes eremita (Fabricius), eikenuiltje, 3.x.2011 en 23.x.13, beide telkens één exemplaar.

Eik is de waardplant van deze soort die in het westen veel minder voorkomt. Ook in Zuid-Limburg is hij erg schaars.

Amphipyra berbera Rungs, schijnpyramidevlinder, 15.vii.2008-9.x.2013, 98 exemplaren. Deze lastig te determineren soort van loofbomen en struiken komt in bossen, struwelen, tuinen en parken voor. Hij lijkt sterk op *Amphipyra pyramidea*, pyramidevlinder.

Mormo maura (Linnaeus), zwart weeskind, 3.viii.2011, één exemplaar op smeer (fig. 4). De rups leeft op kruidachtige planten langs rivieroeveren of moerassen en breidt zich uit naar het noorden. Vooral Zuid- en Midden-Limburg. Komt veel beter op smeer dan op licht.

Apamea epomidion (Haworth), zwartrandgrasuil, 8.vii.2012, één exemplaar. Een waarneming uit Zeeland en de rest uit Zuid-Limburg: Keutenberg, Vijlenerbosch, Oombos en de Kluis.

Oligia versicolor (Borkhausen), bont halmuiltje, 4.vii.2013, één exemplaar. Verspreid over het land, breidt zich uit, grassen, bossen heiden, graslanden.

Paradrina selini Boisduval, zandstofuil, 10.v.2009, één exemplaar, duinen en Zuid-Limburg, met voorkeur voor droge zandige gronden, in 2010 een waarneming te Geulle.

Caradrina kadenii Freyer, kadenistofuil van 6.ix.2011 tot 17.x.2013, zes exemplaren. In 2006 voor het eerst in Nederland, langs de kust en vooral Zuid-Limburg, kruidachtige planten, heeft twee generaties.

Catocala sponsa (Linnaeus), karmozijnrood weeskind, 11.vii.2011, 16.vii.2011 en 11.viii.2011, telkens één exemplaar. Breidt zich uit, vooral in de oostelijke helft van ons land en de rups leeft op eik (*Quercus*).

Hemistola chrysoprasaria (Esper), tere zomervlinder, 28.vii.2013, één exemplaar. De soort is bedreigd, komt verspreid voor over het land, minder in de westelijke helft en vooral in Zuid-Limburg. Leeft op bosrank (*Clematis vitalba*),

Idaea laevigata (Scopoli), strooiselstipspanner, 23.vii.2012-23.vii.2013, vijf exemplaren. Neemt toe, alleen in Limburg en Brabant, de rups leeft in en van dode plantenresten.

Perizoma bifaciata (Haworth), donkere ogentroostspanner, 23.viii.2013, één exemplaar. Aan de kust, in de Ooijpolder en in Zuid-Limburg op de St. Pietersberg en daar vorig jaar enkele exemplaren.

Chloroclysta siterata (Hufnagel), papegaaitsje, 27.x.2006 tot 6.v.2013, vier exemplaren. Leeft op loof-bomen, vooral op eik (*Quercus*) en is aan een enorme opmars bezig.

Eupithecia inturbata (Hübner), esdoorndwergspanner, 11.vii.2009-5.viii.2013, negen exemplaren. Vooral voorkomend in Zuid-Limburg en pas sinds 1989 in Nederland. Leeft op spaanse aak (*Acer campestre*) en neemt in aantal toe.

Eupithecia pulchellata (Stephens), vingerhoedskruiddwergspanner, 13.vi.2011, één exemplaar. Breidt zich uit, maar is in het westen zeer schaars. Door gericht zoeken kun je de rupsen vrij gemakkelijk vinden.

Horisme vitalbata (Denis & Schiffermüller), bruine bosrankspanner, 23.v.2011, één exemplaar. De soort is gevonden in Zuid-Limburg en er zijn enkele waarnemingen bekend uit Zeeland.

Stegania trimaculata (de Villers), drievlekspanner, 24.v.2007 tot 16.viii.2013, zes exemplaren. Verspreid in Limburg, het oosten van Brabant en Zeeland maar rukt verder op. Leeft op populier (*Populus*) en heeft twee generaties.

Pungeleria capreolaria (Denis & Schiffermüller), dennenbandspanner, 19.viii.2007, één exemplaar. Verspreid in vooral het zuidoosten van ons land, met name in Zuid-Limburg: Ospel, Posterholt, Schin op Geul, Heer, Epen (Onderste en Bovenste bos) maar ook zijn er enkele waarnemingen daarbuiten zoals Twello en Mook.

Vlinderweekeind Snellen en Ter Haar 27-29 juni 2014

Violet Middelman en Remco Vos

Op vrijdagmiddag 27 juni 2014 druppelden de deelnemers binnen bij het Koos Vorrink-huis (NIVON) in de Lage Vuursche. De sfeer zat er gelijk al goed in. Vergunningen, gebiedsinformatie en routebeschrijvingen werden alvast uitgedeeld zodat iedereen vast kon kijken waar hij/zij die avond zou willen staan. Enige samenwerking was soms noodzakelijk i.v.m. bepaalde regels in sommige gebieden zoals een maximaal aantal auto's op het terrein en toegangshekken die na aankomst en vertrek weer afgesloten moesten worden. Nadat iedereen een hapje gegeten had volgde er een korte presentatie over de verschillende gebieden waar nachtvlinders gelokt konden worden. Tymo liet kort zien welke soorten al lange tijd niet waren gezien in Soest en Baarn, en waar we dus extra alert op moesten zijn.

De groepjes vormden zich zonder problemen: een aantal mensen ging naar De Stulpheide bij Baarn (SBB), een ander groepje naar De Stomper (Defensie) en weer een ander groepje naar de Vliegbasis Soesterberg (Het Utrechts Landschap). De voormalige Vliegbasis was zeer in trek: een bijzondere locatie waar nog veel te ontdekken viel. Henk en Joke Stuurman kozen voor het nieuwe natuurgebied De Wiek (Landgoed Pijnenburg) aangezien zij dezelfde nacht nog naar huis wilden en niet gebonden wilden zijn aan afgesloten toegangshekken e.d.

Het weer was ons goed gezind: regen- en onweersbuien trokken vlak langs, maar wij hielden het droog. Het waren geen zwoele zomernachten, maar de temperatuur daalde maar langzaam waardoor het redelijk lang aangenaam nachtvlinderweer bleef.

Na een succesvolle nacht werd er nog even nagekletst in de aparte woonkamer die we als Snellen/Ter Haar hadden gekregen. Met daarbij een frisdrankje, een borreltje en een versnapering was het oergezellig. Mooie verhalen over de locaties, de rit er naar toe, of juist weer terug, en natuurlijk over de vlinders die men had gezien (fig. 9). Het rijden over de startbaan van de voormalige Vliegbasis had indruk gemaakt, en met de vele vlinders die later op het licht afkwamen (fig. 5) was het een succesvolle locatie. Bij De Stulp was de heenweg met 'bordjes' aangegeven, maar de terugweg niet, waardoor een enkeling een flink ommetje heeft gemaakt om weer terug te komen. Over alle locaties waren er enthousiaste reacties betreffende de soorten vlinders die waren gezien.

Op zaterdag was de één nog maar net wakker terwijl anderen al weer terug kwamen van een rondje ergens in het veld. Ook werd er door sommigen, relaxed op het terras, al druk gewerkt om vlinders op naam te brengen. Aan het begin van de middag was er een cultuur-historische wandeling over De Stulpheide, o.l.v. Alma Dijkgraaf, natuurgids bij IVN Eemland. Het was een beetje een grauwe dag, dus er vloog niet veel rond aan vlinders, maar de rondwandeling over het gebied, met bijbehorende uitleg, was zeker de moeite waard (fig. 7-8, 10).

Tijdens het buffet (fig. 6) werden we vergezeld door Joop Kuchlein en zijn vrouw Christien. Nadat de groepjes voor de verschillende gebieden zich hadden gevormd, druppelde het Koos Vorrinkhuis langzaam leeg, op een enkeling na. Rond een uurtje of drie kwamen de eerste nachtvlinders weer terug, waarna het borrelritueel met verhalen weer van start ging.

Zondag 29 juni, dat was het dan weer. Twee heerlijke nachtvlinderavonden achter de rug met mooie waarnemingen. Hoogste tijd voor iedereen om weer naar huis te gaan. Het was maar goed dat de vertrektijden zeer flexibel waren, want een enkeling kon geen genoeg van zijn bedje krijgen. Alleen de mensen die tot op het laatst zijn gebleven hebben de verhalen over platte en chagrijnige slakken van Jan Jaap Boehlé mee gekregen, en dat was werkelijk hilarisch!

Willem Ellis heeft de vijf lijsten die we hebben ontvangen al bekeken en bewerkt (we hebben dus nog lang niet alle waarnemingen van de deelnemers ontvangen) maar duidelijk is al wel dat het een zeer succesvol weekeind was. Zowel voor wat betreft bijzondere soorten in de directe omgeving als op provinciaal vlak. Ook landelijk gezien zat er best wel wat leuks tussen.

Al met al mogen we niet klagen over de weersomstandigheden en de verschillende soorten nachtvlinders. Momenteel staan er 584 waarnemingen, met 277 soorten op de lijst, maar dat worden er zeker meer.

Een kleine greep uit de opvallende waarnemingen:

- *Monochroa hornigi* (Staudinger), duizendknoopboegsprietmot
- *Eulamprotes unicolorella* (Duponchel), purpertandboegsprietmot
- *Eupithecia lariciata* (Freyer), lariksdwergspanner
- *Paracolax tristalis*, (Fabricius), gele snuituil
- *Pelosia obtusa* (Herrich-Schäffer), klein muisbeertje
- *Tinagma ocnestomella* (Stainton), dwerglepelmot
- *Macaria signaria* (Hübner), lariksspanner
- *Noctua orbona* (Hufnagel), zwartpuntvolgeling

BIJeenkomst van de Sectie Snellen

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op

Zaterdag 11 november 2014

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15, 4145 NN
Schoonrewoerd. Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

AGENDA

10.30 uur	Zaal open.
11.00 uur	Opening Notulen vorige vergadering Bestuursmededelingen
11.30 uur	Rondvraag
12.00 uur	Groepsfoto
12.30 uur	Lunchpauze
13.30 uur	Faunistische mededelingen
16.00 uur	Sluiting

De secretaris stelt het op prijs om tijdens de faunistische mededelingen alvast een schriftelijke samenvatting te hebben ten behoeve van het verslag.

Eddy Vermandel zal **niet** aanwezig zijn maar wel op de bijeenkomst van Ter Haar op 11 oktober.

In het natuurcentrum is een bar aanwezig waar u drinken en koeken kunt kopen. Er worden echter geen broodjes aangeboden! U wordt verzocht zelf voor uw lunch zorg te dragen.

Bereikbaarheid met de auto

Vanaf de A27 vanuit Breda: neem afslag Lexmond. Na 200 meter op rotonde rechts naar Hei- en Boeicop. Na 100 meter rechts naar Hei- en Boeicop. Volg deze weg 5200 meter, door het dorp. (Let op de snelheidsbeperking!!). Aan de rechterzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf richting Utrecht: neem A2 richting 's-Hertogenbosch. Na verkeersplein Everdingen, 4500 meter, afslag 12 (Leerdam/Everdingen). Bij de tweede kruising rechts af: Hei- en Boeicop-Lexmond. Na 1800 meter aan linkerzijde is "De Schaapskooi".

Vanaf de A2 's-Hertogenbosch: na verkeersplein Deil doorrijden tot afslag Zijderveld/Leerdam. Hierna zie boven.

Bereikbaarheid met het openbaar vervoer

Neem buslijn 85 tussen station Leerdam en Utrecht v.v., stap uit bij de halte op de kruising naar Hei- en Boeicop en bel de Schaapskooi, tel: 0345 641 201. Vertrek Utrecht-Jaarbeursplein: 01 en 31 min. over het hele uur en vertrek Leerdam-station: 25 en 55 minuten over het hele uur.

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE TER HAAR

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt gehouden op

Zaterdag 11 oktober 2014

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15, 4145 NN
Schoonrewoerd. Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

AGENDA

- 10.30 Zaal open
- 11.00 Opening door de voorzitter
Goedkeuring notulen vorige vergadering;
Bestuursmededelingen (waaronder bestuurswissel)
- 11.45 Presentatie resultaten zomerexcursie (Remco en Violet)
Vooruitblik zomerexcursie 2015
- ca 12.00 Rondvraag
- ca 12.30 Lunchpauze
- ca 13.30 Faunistische mededelingen
- ca 16.00 Sluiting (uiterste tijd is 17.00 uur)

Eddy Vermandel zal aanwezig zijn met zijn entomologische attributen en literatuur. Als u van tevoren doorgeeft wat u eventueel wilt hebben, dan neemt hij dat in ieder geval mee:
e-mail: info@vermandel.com; www.vermandel.com; tel: 0114 370 378.

In het natuurcentrum is een bar aanwezig waar u drinken en koeken kunt kopen. Er worden echter geen broodjes aangeboden! U wordt verzocht zelf voor uw lunch zorg te dragen.

De secretaris ziet graag de faunistische mededelingen vergezeld van een schriftelijke samenvatting ten behoeve van het verslag zodat die tijdens het notuleren gebruikt kan worden.

In het natuurcentrum is een bar aanwezig waar u drinken en koeken kunt kopen. Er worden echter geen broodjes aangeboden! U wordt verzocht zelf voor uw lunch zorg te dragen.

Bereikbaarheid: Zie informatie bij Bijeenkomst Snellen